

ואז הלכו כולם לשפת-הים

להצביע ברגל

היו סיסמות וקישקושים. פורטטים של פרצופים. הצביעו בערי, מפני שיש לי שפם. הצביעו בעדי, מפני שיש לי כלורית. אני מושלם. החיסרון היחיד שלי הוא שאני צנוע מדי. כך בתל-אביב המתוחכמת, וכך על אחת כמה וכמה בערי-השרה ובעיירות הפיתוח. אם היה פה ושמ חריג חיובי, לא שמעתי עליו. אז כולם הלכו לשפת-הים. או למנגל.

די להוסיף חטא על פשע, עלבון על עלבון, בא יצחק שמיר ודיבר על אש"ף, אש"ף, אש"ף. מי שאין לו מה להציע, אומר ערפאת. מי שמתייחס אל הבורח כאל מטומטם גמור, פרימיטיבי מפגר, אומר לו: תצביע בעד כווגלו בקריית-שלוש ובעד רוזנקרנץ בקריית-חמש כדי לרפוק את אש"ף. הבורח אינו מטומטם, ואינו פרימיטיבי כפי שני דמה ליצחק שמיר. הוא הלך לשפת-הים או הקשיב לקלטות בחיק הטבעי. בהשוואה לשמיר, הקטנות של חיים משה מתחכמות מאוד.

ש בתוצאות הבחירות האלה מסר. והוא שונה מאוד מן המסרים שאותם ניתחו לאורך ולרוחב בימים האחרונים. המסר ששלחו הלא-בוחרים — רוב-רובם של תושבי ישראל — אל ראשי כל המפלגות מורכב משתי מילים: לכו לעזאבל. (או בתרגום רוסי או ערבי, המתייחס גם לייחוס המישפחתי שלהם.) יש נתק הולך וגדל בין המיסד הפוליטי ובין הציבור הישראלי, על כל מיגוריו, מלבד המיגור הרתי. המיסלגות האלה נמאסו על הציבור. ובצדק. הן נמאסו, מפני שבראשן התבצרו חבורות של אפסים, שאי אפשר להזיז אותם גם ברחפור.

הן נמאסו, מפני שאין בפיהן פיתרון כלשהו לבעיות הבערות ביותר של המדינה ושל האזרח. מילחמה ואינתיפאדה. מצוקה כלכלית וירידה. פער גדל בין עשירים ועניים, בין אשכנזים ומיזרחיים, בין יהודים וערבים. הפליית האשה והתמוטטות השרותים החברתיים החיוניים. על כל הנשאים האלה אין למיסד הפוליטי שום תשובה בכלל, לא טובה ולא רעה. כל המיסלגות הגדולות אומרות את אותו הדבר, מפני שאינן אומרות שום דבר. המיסד הפוליטי איבד את הקשר עם המציאות. הוא חי בעולם סגור משלו. עולם של קנוניות מיפלגתיות, מימון מיפלגות, כנסת ומרכזי-מיפלגות. המיסד הפוליטי הזה אינו מסוגל עוד לפתור בעיות. הוא הפך בעצמו לבעיה.

ה אזרח יודע כי המיסד הפוליטי הוא כיום אחת הבעיות הממאירות של המדינה. המיסד הפוליטי השתלט על כל תחומי-החיים, והוא משחית את כולם. הוא מתייחס אל כל המישרות הבכירות כמשק ובמינהל הציבורי כאל שלל לחלוקה. כתוצאה מכך מנוהלים עתה רוב המשק וכל המינהל הציבורי על-ידי פרוטקציונרים של שרים, שכוחם היחיד הוא בלשון המלקקת, ושכישורנם היחיד הוא בתחום האינטריגה המיפלגתית. מימין ומשמאל מתמוטטים מיפעלים, קורסים תחתם השרותים הציבוריים. ובאותה השעה הולך רשמון מעמד של שטילים מנופחים, "מנהלים" כושלים ו"דירקטורים" מגוחכים. האורח רואה ומתרגז, רואה ומקטר. אין הוא חולם על מהפכה, מפני שאינו מאמין שניתן לשנות משהו. הוא בטוח לגמרי שהמיסד הזה רבוק לכאס בדקדקניגרים, וששום דבר לא יעזור. אז הוא הולך לשפת-הים. או למנגל.

ה מערך סובל יותר מן התופעה הזאת. הוא מוזהה יותר עם המעמד הספילי החדש ועם כישלונותיו. הוא ותק יותר, מימסדי יותר. אך הליבור נתון באותה הצרה עצמה. סיגנונו פופוליסטי יותר, הוא הצליח במשך זמן-מה להיות לביתם של הרפוקים והמקופחים. לכן הוא ספג מפלה קטנה יותר מאשר מפלת המערך. אך זהו רק עניין יחסי. להשיג הישג בקרב 40% של הבוחרים, כאשר 60% של הבוחרים מפנים עורף לכל המיסלגות האחרות גם יחד — אין זה הישג בכלל. זוהי מפלה לכולם, גם לליבור.

הזפתם של עשרות מועמדים ערלבים כאלה בכל רחבי הארץ, בעיקר מטעם שתי המיסלגות הגדולות, מעידה על פשיטת-הרגל של המערכת. אם אין המערכת הזאת מסוגלת למשוך אנשים בעלי-יכולת, אם אין היא מסוגלת להבטיח שאנשים בעלי שיעור-קומה אכן יתמנו כמועמדי המיסלגות הגדולות, אם השטח נשאר פרוץ לקנוניות של גמדים — כי אז זקוקה המערכת לטלטלה רבה.

ממטום שני: התוכן של מערכת-הבחירות. לא ראיתי, כמובן, את כל המודעות של כל הרשימות בכל הרשויות המקומיות. אך מה שראיתי היה בו די כדי להגעיל. לכל המודעות האלה היה נושא אחד משותף: "אני". אני גאון. אני חכם. אני מוכשר. אני ישר. אני אמין. אני אני. בבחירות אישיות, טיבעי הוא שכל מועמד ישבח את עצמו וימשוך את תשומת-הלב לסגולותיו התרומיות — אם יש, אם אין. אבל אין זה טיבעי שהמועמד לא יגיד שום דבר חוץ מזה.

לא בחרנו במלכיהיופי של ישראל. בחרנו בראשי-עיריות, באנשים האמורים לנהל במשך חמש שנים מערכת מקומית המשפיעה כמעט על כל פרט של חיינו היומיומיים — החל בניקיון הרחוב וכלה בחניית המכונית, החל כחות הנוף העירוני וכלה בחיות-הבית שלנו. למשל: מזה 15 שנים שולט שלמה לתל-אביב. הוא עשה מעשים טובים ומעשים רעים. היחס בין שני הסוגים תלוי בהשקפת כל תושב. יש על מה להתווכח. רבה. סנדליידנוור. מיוורת אגם. מרצפות אקרשטיין. השמדת תחולים וכלבים. שיפור נוף העיר. תוכניות יפו. מצב הביוב והאשפה. התקציב. המצילים בשפת-הים. בתי-קולנוע בערבי-שבתות. הרעש. גנרי. הפאבים והמיסערות. מקומות-החנייה. הליבור. זרם התנועה. הפקקים ככניסה לעיר. גירוש המישרדים מרובעייה-המגורים. אלף ואחר נושאים מרתקים, שאפשר להתווכח עליהם בעד ונגד, לשבח ולהשמיץ. אך איש לא התווכח. לא חסדי צייני ולא מתנגדי. אלה ואלה הסתפקו בסיסמות הטרות-תוכן, שהיו מבוזרות לאידיוטים. 60% מתושבי העיר קבעו שאינם אידיוטים, והלכו לשפת-הים. (הייתי שם. היה נחמד מאוד, תודה.) תל-אביב יש בעיות. למועמדים צריכות להיות תוכניות. סדר-עיריות. ררום העיר מול צפונה. מיסים על עשירים או על עניים. עיר לזקנים או לצעירים. תל-אביב של שנת 2001. על כל אלה צריכים לדבר, להציג תוכניות מגובשות, בתוספת הערכה כספית. מישהו עשה את זה? בורדאי שלא. לא המערך ולא הליבור. לא הקטנים מימין ולא הקטנים משמאל.

אומרים שהליבור נחל ניצחון גדול בבחירות המקומיות. אומרים שהמערך נחל בהן מפלה נוראה. אך האמת היא ששתי המיסלגות הגדולות הזכו שוק על ירך. הוכו על-ידי הבורח הישראלי. הבורח שהצביע ברגליים, שהלך לשפת-הים.

ה מיסד היחיד החשוב במערכת-הבחירות הזאת הוא שיעור הבערים. שישה מבין כל עשרה תושבים הלכו לשפת-הים, ערכו פיקניק בחיק-הטבע, נסעו לבקר קרובים או נשאו בית. זוהי הצבעת-מחאה מאסיבית, הנוגדת לחלוטין את האופי הישראלי. זהו כישלון של מיסטר. המיסטר על כל חלקיו — המערך והליבור, השמאל והימין. רק הרתיים התגייסו. רק הם היו מסוגלים להביא המונים לקלפי. הפונדמנטליסטים היהודיים והמוסלמים כאחד. אם המערך מתאבל, בצדק הוא מתאבל. אבל הוא מתאבל בגלל הסיבות הלא-נכונות. אם הליבור צוהל, זוהי צהלת-שווא, צהלה של כסילים. לשניהם צריכות תוצאות הבחירות האלה לשמש ככתובת על הקיר.

כ אשר היו בעבר סימנים של אדישות ציבורית כלפי המערכת הפוליטית, היתה בידי החכמים-כיללה סיבה מזור מנה: ההמונים מואסים בשיטת-הבחירות. אין קשר בין הבורח והנבחר. מצביעים בעד מיפלגות אנו נימיות. רדושה שיטת-בחירות אחרת. בקיצור, רדושה שיטה של בחירות אישיות. והנה, הבחירות האלה היו אישיות למהדרין. כאשר הצבענו כנסת על התיקון החוק, שהנהיג בחירה אישית של ראשי-העיריות, היתה הכוונה ברורה. הרוב שהצביע בעד (שכלל גם אותי) רצה כקשר ישר בין ראשי-העיר ותושבי עירו. ראשי-עירייה הוא בעל תפקיד ביצועי, ניהולי, ועל כן היה נראה לנו שהוא צריך להיבחר אישית. והנה, למרות האופי האישי המחולט של בחירות אלה, הרוב הגדול של עמי-ישראל היספה להן עורף והלך לשפת-הים. על מה זה מלמד?

א פשר למצוא כמה וכמה סיבות נראות-לעין. חשוב להגדיר אותן — לא מפני שהן חשובות כשלעצמן, אלא מפני שהן סימפטומים למחלה עמוקה רבה יותר. שיטת הבחירה האישית כאה לעורר את הופעתם של מנהיגים בעלי אישיות עצמאית, בעלי יכולת, ואולי אף כריזמה. האם זה הושג? ברשויות המקומיות יש כמה אישים כאלה, וכל אחד יודע מיהם. הם נבחרו בקלות. אולם הרמה הממוצעת של המועמדים, נציגי כל המיסלגות, היתה מתחת לכל ביקורת. במקומות רבים הציגו המיסלגות מועמדים, שעצם הופעתם היתה בבחינת חוצפה. בכמה מקומות אף רחיקו המיסלגות לכת, גירשו משורותיהן את האישים העצמאיים והפופולריים, ושמו במקומם עסקנים אפורים.

עסקנים מקומיים עשו קנוניות כדי להמליך מועמד כמיהתם. ואחר-כך התמלאו, כאשר הציבור ירק עליהם והלך לשפת-הים. במקומות אחרים פשוט לא היו המיסלגות מסוגלות, כנראה, להציג מועמד הראוי-לשמו. היתה זאת חוצפה להציג את שמואל פרסבורגר כמועמד לראשות ירושלים, בירת-ישראל, עיר המערך ררת רגשות עמוקים ביותר בעולם כולו. היתה זאת חוצפה להציג את נתן וולך כמועמד לראשות העיר תל-אביב, העיר התוססת והדינאמית ביותר בארץ. אומרים שאף פנהיג רציני אחד לא היה מוכן להופיע מול טרי קולק או שלמה להט, מפני שבחירת שני אלה היתה מובטחת מראש. אך איהו מין נימוק הוא זה? מה זה מעיד על מיפלגותיהם של פרסבורגר-וולך? (בסוף 1976 פנהיג עומר המנוח, ימים מעטים לפני ששם קץ לחייו. לפני שדיברנו על הפישה הכאובה, שהשתיימה בצורה כה טראגית, שוחחנו קצת על הבחירות בתל-אביב. עופר אמר שמועמד מועמד של המערך לא יוכל לנצח את צייני, ולכן קשה למצוא מועמד שסיכום לקבל על עצמו כישלון מובטח. אמרתיו לו: איהו מין מיפלגה יש לך, אם אינה יכולה לחייב מנהיג מרכזי להתייצב למערכה, גם אם היא אבודה, ככיכול, מראש?)